

Van de redactie

Dit is de 37e uitgave van de Historische Vereniging Bergambacht.

Achtereenvolgens komen in dit nummer aan de orde:

- 1 Mededelingen bestuur en redactie
- 2 Het najaarsprogramma 2019
- 3 Verslag Alg. Ledenvergadering van 23 maart 2019
- 4 De veetransporten tijdens de meidagen van 1940 (RoelBotter)
- 5 Foto's van vroeger en nu. (Berkenwoude Dorpsstraat)
- 6 Herinneringen. Afl. 5 Pieter van Zwienen (Roel Botter)

Mededelingen bestuur en redactie

Het bestuur is er in geslaagd om het archief van de vereniging voor een deel onder te brengen bij Roel Botter. Hij beheert ook de apparatuur t.b.v. presentaties e.d. Voor een ander deel van het archief werd (tijdelijk) ruimte gevonden in De Schakel, waarvoor wij bijzonder erkentelijk zijn.

Op de bestuursvergadering van 7 mei 2019 is een gedeeltelijke herverdeling van de taken tot stand gekomen. Booij ter Haar blijft voorzitter. Roel Botter voert het secretariaat, de redactie van het verenigingsblad en beheert het archief. Peter Sluisman vertegenwoordigt de vereniging bij het SCHOK en de Klankbordgroep Erfgoed Krimpenerwaard. In de vacature van penningmeester is de heer Hans van Jaarsveld bereid deze functie vooralsnog voor één jaar te vervullen. Voorwaarde volgens de statuten is wel dat hij dan deel uitmaakt van het bestuur. Op een ingelaste korte Algemene Ledenvergadering voorafgaand aan de eerstvolgende lezing op 24 sept kan hier een besluit over worden genomen

De vereniging ontving foto's en documenten van de familie Koole-van den Bas en van J. Koppe. Dank hiervoor. Heeft u foto's, krantenknipsels of andere documenten die wellicht historische waarde voor de vereniging kunnen hebben, of waarover in het blad een interessant stuk gepubliceerd kan worden, dan houden wij ons aanbevolen. Bij gebleken geschiktheid worden deze graag in het archief opgenomen of gekopieerd.

Op 21 mei jl. is de nieuwe website van de vereniging gelanceerd. Het bestuur is er erg blij mee en nodigt iedereen uit om een kijkje te nemen op

www.historischeverenigingbergambacht.nl

In de loop der tijd zal op deze site informatie te vinden zijn over toekomstige lezingen, evenementen e.d.

Dank aan grafische vormgeefster Digital Dana uit 's Gravendeel, die er in korte tijd in geslaagd is iets moois voor ons te bouwen.

Via de app op uw smartphone is de website ook te openen door de QR code te 'lezen.'

<https://historischeverenigingbergambacht.nl>

Met een QR-code-app kunt u de website vanaf uw smartphone openen.

Het najaarsprogramma 2019

September 2019

Op dinsdag 24 september 2019 zal de heer Ijsbrand Verveer uit Schoonhoven een lezing geven over het vervoer tussen Culemborg en Rotterdam met de schepen van de Rederij op de Lek, waarbij ook Bergambacht werd aangedaan.

November 2019

Op dinsdag 19 november zal Roel Botter weer een presentatie van oude foto's verzorgen met beelden uit Bergambacht, Berkenwoude en Ammerstol. Dit keer komen ook wat recentere beelden voorbij, omdat de veranderingen steeds sneller lijken te gaan.

In beide gevallen geldt: De lezingen zijn in de grote zaal van De Schakel, Schoolstraat 24 te Bergambacht. Inloop vanaf 19.30h. Aanvang 20.00h. Iedereen is welkom

HISTORISCHE VERENIGING BERGAMBACHT

Verslag van de Algemene Ledenvergadering van 26 maart 2019

1. Opening

De voorzitter opent de vergadering om 20.00 uur en heet de aanwezigen hartelijk welkom. Aanwezig zijn 38 leden en alle bestuursleden.

2. Agenda

Op de agenda, zoals afgedrukt in het verenigingsblad van voorjaar 2019, zijn geen wijzigingen en/of aanvullingen

3. Ingekomen stukken en mededelingen.

Er zijn geen ingekomen stukken en mededelingen, behoudens afmeldingen van de heren B. Hagendoorn en K.Both

4. Vaststelling van de notulen van de Algemene Ledenvergadering van 21 maart 2018

De notulen worden goedgekeurd

5. Activiteitenverslag 2018

Voorzitter Booij ter Haar doet verslag van de activiteiten in 2018, waarbij o.a. aan de orde zijn gekomen: Archiefruimte is gevonden in De Schakel en bij Roel Botter. De website zal vernieuwd gaan worden; De HVB heeft documenten opgesteld betreffende de privacy wetgeving (AVG) die vorig jaar mei van kracht is geworden; Dhr.G. Hoogerwaard is de contactpersoon van de gemeente Krimpenerwaard, waarmee o.a. het cultuurplan van de gemeente is besproken. Het aantal

leden stabiliseert zich tussen de 120 en 125. Het verenigingsblad is dit jaar weer 3 keer verschenen, er zijn 5 lezingen gehouden en tot slot dankt de voorzitter de adverteerders die het mede mogelijk gemaakt hebben het verenigingsblad uit te kunnen geven.

6. Financieel jaarverslag over het jaar 2018

Penningmeester Dirk van der Wouden licht in het kort de financiële jaarstukken toe en geeft een correctie op de winst- en verliesrekening 2018; De correcte winst-en verliesrekening, zoals ook op de vergadering beschikbaar, zal samen met dit verslag in het zomernummer van het verenigingsblad worden opgenomen.

7. Verslag kascommissie

Dhr. K. Both en mevr. Verhoef hebben de kascontrole uitgevoerd en in orde bevonden. Aan de penningmeester wordt décharge verleend en de voorzitter dankt de kascommissie voor de werkzaamheden en verslaglegging.

8. Benoeming kascommissie

Dhr. K.Both treedt af en mevr. Verhoef wordt voorzitter, de hr. Hagendoorn is lid en dhr. C.Boom wordt benoemd als plaatsvervangend lid.

9. Begroting 2018-2019

De begroting wordt ongewijzigd goedgekeurd. De contributie voor 2020 blijft €18,- per jaar

10. Bestuursverkiezing

Volgens het aftredingsschema is Cees Dubbeldam aftredend en stelt zich herkiesbaar. Aftredend en niet herkiesbaar is Dirk van der Wouden. Het bestuur stelt voor om Peter Sluisman als nieuw bestuurslid te benoemen. Er hebben zich geen tegenkandidaten gemeld en Cees en Peter worden bij acclamatie herkozen respectievelijk benoemd.

11. Afscheid Dirk van der Wouden als secretaris/penningmeester en bestuurslid

De voorzitter bedankt Dirk voor de prettige samenwerking en overhandigt een mooie bos bloemen.

12. Rondvraag

Mevr. van den Heuvel de Groot: De in het verslag van de voorzitter genoemde stoomtram in Hoorn is een locomotief. Tevens vraagt zij zich af waarom er alleen maar mannen in het bestuur zitting hebben. Daar ligt geen strategie aan ten grondslag en de voorzitter zou het toejuichen als ook vrouwen zich beschikbaar zouden stellen voor het bestuur.

Mevr. Van Eijk-Casteleijn heeft een vraag over het eerder genoemde cultuurplan van de gemeente; Dit moet breed worden gezien en kan ook muziek en zang omvatten.

Dhr. Cornet vraagt wat de Braderieplannen van de HVB zijn. Hij suggereert om archiefmateriaal te laten zien en bijvoorbeeld te laten raden naar een stuk gereedschap.

Mevr. Koole-van der Bas noemt de mogelijkheid om in de Chocoladefabriek in Gouda 3D foto's uit het archief Midden-Holland in te zien. Dank voor de tip!

14. Sluiting

Omstreeks 20.45 uur sluit de voorzitter de vergadering en dankt de leden voor hun komst en inbreng. Na dit formele deel wordt het programma voortgezet met een vertoning van een korte film over de aanleg van de N207 tussen Bergambacht en Gouda en een film van Roel Botter getiteld: Herinnering en Heden Bergambacht.

Afscheid secr./penningmeester van Dirk van der Woude

De gecorrigeerde winst - en verliesrekening 2018

Historische Vereniging Bergambacht				
Winst-en verlies rekening 2018				
	<u>2017</u>		<u>2018</u>	
	Euro	Euro	Euro	Euro
OPBRENGSTEN				
Contributies		2088		2142
Advertenties		587		600
Advertenties Raadhuisstraat		300		0
Subsidies		610		683
Stimuleringsfonds Rabo				
Raadhuisstr		500		0
Giften		68		10
Entreegelden		10		0
DVD-verkoop/kleine Betuwe		<u>0</u>		<u>30</u>
		4163		3465
KOSTEN				
Lezingavonden		1083		1323
Drukwerk, porti, admin		753		868
Abonn./verzekering/website/bank		375		444
Archief, bibliotheek		0		0
Kosten Raadhuisstr Magazine+ verz.		1815		0
Diversen		<u>74</u>		<u>230</u>
		4100		2865
RESULTAAT		<u>63</u>		<u>600</u>

De vee-evacuatie tijdens de meidagen van 1940

(door Roel Botter)

In onze jeugd speelden we vaak rond de grote kerk en de Veenendaalse bank in de Raadhuisstraat. We vroegen ons niet af waarom dat ongemakkelijk zittende straatmeubel zo heette. Hij had die naam nu eenmaal, zoals zoveel straten en dingen een naam hadden waarvan je je niet afvroeg waarom ze zo heetten. Toen we wat ouder werden begrepen we dat hij was geschonken door de bevolking van Veenendaal als dank voor de opvang van grote groepen evacués tijdens de eerste oorlogsdagen in mei 1940. Ook de lamp die boven het bordes van het voormalig raadhuis hangt is zo'n geschenk. Die werd om dezelfde reden geschonken door de bevolking van Rhenen. In Ammerstol bevinden zich een tegeltableau en een marmeren plaat met inscriptie in de Hervormde Kerk eveneens als dank voor de opvang van de evacués.

Echter veel minder bekend is de toen gelijktijdige opvang van duizenden dieren die uit die regio met schepen de Rijn en de Lek afzakten en in Ammerstol werden gelost en verdeeld over boerderijen en (helaas) abattoirs in de Krimpenerwaard en verder daar buiten tot aan Amsterdam toe. Het persoonlijk verslag van D. Blanken, die als ambtenaar voor het Plaatselijk Bureau van de Provinciale Voedselcommissaris mede belast was met de organisatie van de opvang en doorvoer van geëvacueerde dieren, brengt hierin meer duidelijkheid. (De tussen aanhalingstekens geplaatste zinnen zijn direct uit dit verslag overgenomen)

LANDBOUW-CRISIS-ORGANISATIE VOOR ZUID-HOLLAND
ANNA PAULOWNA STRAAT 22 - DEN HAAG - TEL. 392266*

Afzender: _____
Functie: _____
Woonplaats: _____
No.: _____
Betreft: _____
Afdeling: _____

Ammerstol 12 Mei 1940

Hiermede verklaar ik dat :
D. Blanken, te Bergambacht.

werkzaam is voor de EVACUATIE van VEE
en verzoek ik de militaire- zoowel als
burgerlijke autoriteiten, zooveel mogelijk
hun medewerking te verlenen.

Voor den VOEDSEL-COMMISSARIS
der Provincie
ZUID-HOLLAND,
Sub

19101-138

Het doorlaatbewijs van D.Blanken

Zoals vele ooggetuigenverslagen begint ook dit verslag met het wakker worden van de schrijver door het gebrom van ontelbare vliegtuigen in de vroege vrijdagmorgen van 10 mei 1940. Blanken begeeft zich kort daarop naar het kantoor van waaruit de

evacuatie van dieren geregeld moet worden. Blijkbaar was deze al voorzien omdat de Grebbelinie een van de fronten was waar een belangrijke velslag zou kunnen worden geleverd. Dat bleek ook het geval.

Vrijdag 10 mei 1940

”Om 7 uur in de morgen rinkelde de telefoon en deelde men ons mede dat wij ons in oorlog bevonden en dat de evacuatie van dieren doorgang zou vinden,” zo schrijft Blanken. “Men verzocht ons alle voorbereidselen voor de ontvangst te treffen en wenste ons verder alle sterkte toe.” Daar kon hij het mee doen.

Na dit bericht ging men over tot de ingebruikneming van het Snackertsveld, het voetbalterrein van Ammerstol langs de Lek. Er werden palen geslagen en touwen gespannen om, wanneer de eerste schuiten voor de wal zouden liggen, de dieren hier vast te kunnen zetten. De kleedkamer van de voetbalvereniging werd ingericht als primitief kantoor. Omdat de telefoon niet functioneerde werd burgemeester Winkler gevraagd maatregelen te nemen. Na een uur was dit euvel opgelost en kon men met het kantoor in Bergambacht bellen. Er werd een motorbootje gehuurd dat op de Lek voor Schoonhoven werd gestationeerd. De bemanning had de opdracht om de aankomende evacuatieschepen nadere instructies te geven en hen de aangewezen losplaats te wijzen.

“Te ongeveer 11 uur waren wij klaar met onze voorbereidingen, het terrein was gereed en ons kantoor ingericht, terwijl wij ook nog in het bezit waren gekomen van enkele duizenden koptouwen. Ook de vorderingspapieren van de veeauto’s lagen gereed. We ontvingen berichten dat zo veel mogelijk schepen in Ammerstol gelost dienden te worden omdat andere plaatsen dicht

zaten. We kregen ook te horen dat de dieren pas morgen (zaterdag) zouden arriveren. Later werd dit weer ingetrokken en zei men dat de schepen al onderweg waren. Hierop reikten wij de vorderingspapieren van veeauto's uit en belden ook andere plaatsen op dat zij ook met hun wagens naar Ammerstol konden komen. Na het uitreiken van deze oproep was binnen een uur het terrein in Ammerstol bezet met auto's en stonden ze ook op de Lekdijk in lange rijen.”

Blanken beschrijft hierna hoe orders en tegenorders voor verwarring zorgden. Burgemeester Winkler wilde overgaan tot inbeslagname van de auto's omdat hij die nodig dacht te hebben voor het vervoer van de geëvacueerde burgerbevolking. Maar het was Blanken c.s. al bekend dat die niet verder waren gekomen dan Schoonhoven. Uiteindelijk werd overeengekomen dat beide partijen over de auto's zouden kunnen beschikken.

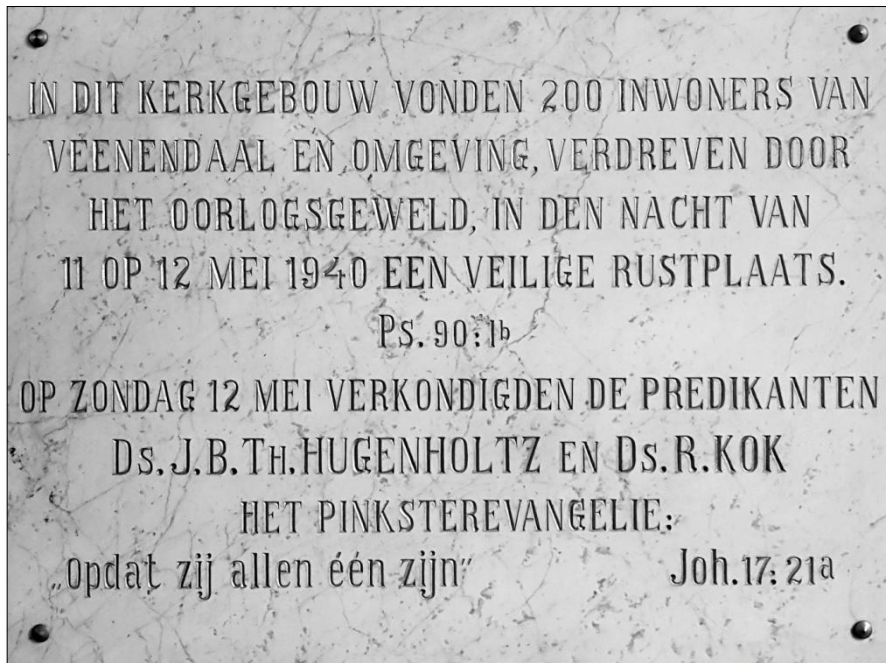
's Avonds tegen half elf passeerden de eerste schepen Schoonhoven. “ Wij konden ze elk moment in zicht krijgen. We stelden ons aan de waterkant op en gaven seinen met afgeschermdde lichten. Even later lagen de eerste schuiten voor de wal en gingen wij over tot lossing.”

Ook toen waren de dieren geoormerkt en moest men, om later te kunnen achterhalen waarheen ze waren gebracht, deze in het donker met afgeschermdde lantaarns aflezen en registreren.

Blanken vertelt dat het in die nacht bijtend koud was. Op bed kwam hij niet. Regelmatig werd men gebeld op het kantoor in Bergambacht en het was zijn taak de berichten door te geven aan Ammerstol.

Zaterdag 11 mei 1940

Er lagen tegen de ochtend van de 11^e mei inmiddels zoveel schepen tegen de wal dat men besloot een deel door te sturen

Herinneringsplaquette in de kerk van Ammerstol

naar Lekkerkerk, waar inmiddels ook een terrein beschikbaar was. Op de wegen rond Ammerstol en Bergambacht was het levensgevaarlijk geworden, omdat nu ook de schepen met mensen de Lek kwamen afzakken en zich begonnen te verspreiden langs de plaatsen aan de Lek. Naast de veeauto's die

de hele dag in colonnes over de wegen raasden, begonnen zich ook personenauto's met mensen en geëvacueerden te voet te begeven. Men besloot dan ook om de veeauto's niet meer 's nachts te laten rijden, ook vanwege het gevaar van beschieting voor de chauffeurs. De cabines van enkele chauffeurs bleken bij terugkeer doorzeefd.

“Het was verder rustig deze zaterdag en de aan-en afvoer van runderen ging ordelijk. We ontvingen die dag ook nog zo'n 80 paarden die vrijwel allemaal direct werden ondergebracht. De koeien waren bij aankomst uitgehongerd en sinds vrijdagmorgen niet meer gemolken. De melk liep bij elke stap uit de uiers en er werd dan ook toegestaan om ze te melken. Omwonenden maakten er gretig gebruik van. Het geloei van de dieren was oorverdovend. Er werden ook veel kalveren geboren.

Wanneer de koeien werden gelost, werden ze direct gesorteerd in leven- en slachtdier. De slachtkoeien werden op auto's geladen en naar abattoirs in Gouda, Bodegraven, 's Gravenhage, Rotterdam, ja zelfs naar Amsterdam gebracht, waar zij direct werden afgemaakt. Gouda en Bodegraven stuurden een noodkreet: “stuur niets meer, wij zijn vol!” De voor levend bestemde dieren werden over heel Zuid-Holland ondergebracht. De rest van deze zaterdag bracht verder weinig nieuws. We begaven ons 's avonds om 7 uur naar het kantoor in Bergambacht, handelden daar nog wat zaken af en om half 12 konden we eindelijk naar bed om voor het eerst na 40 uur te gaan slapen.”

Zondag 12 mei 1940

Op zondagmorgen de 12e mei was men om 5 uur al weer in Ammerstol. “Van verre hoorde men reeds het geloei der runderen. Naar schatting liepen er ’s avonds wanneer wij het terrein verlieten, tussen de 3 à 4 duizend runderen. Het moet voor de omwonenden dan ook een verschrikking zijn geweest om het geloei van de uitgehongerde dieren aan te horen. Ze werden wel gevoederd en ze verdrongen zich om een auto met hooi wanneer deze het terrein op kwam. Een half uur was het dan rustig, maar daarna begon het weer. De beesten liepen bij laagwater door afscheidingsloten naar andere percelen dat in een minimum van tijd kaalgevreten was.. Om 6 uur in de ochtend zagen wij dat aan de overkant gebombardeerd werd. Geweldige rookwolken stegen op. Later bleek dat dit Bleskensgraaf geweest moet zijn.“

Die zondag kreeg Blanken opdracht om met 6 auto’s met runderen naar het abattoir in Bodegraven te gaan. Daar aangekomen bleken er al zo’n duizend rond te lopen. In het abattoir kon je geen stap verzetten zonder niet met je hoofd tegen een geslacht rund aan te lopen. Na te hebben gelost ging men in het donker terug. Een levensgevaarlijke operatie waarbij aan elke zijde van de cabine een man uit de auto hing om de weg te controleren. Herhaaldelijk werd men tegengehouden door militairen waarbij het officiële papier van Blanken goede diensten bewees en men uiteindelijk weer behouden thuis kwam. Dat was het einde van de derde oorlogsdag.

Maandag 13 mei 1940 Het bombardement van Ammerstol

Op maandagmorgen 13 mei was het evacuatieterrein voor het eerst sinds vrijdag weer leeg. Het bleek dat de schepen niet meer de Lek afkwamen, maar dat men via de Oude Rijn in Zuid-Holland zou proberen te geraken. Er kwamen vervolgen orders en tegenorders, vage antwoorden op vragen en soms helemaal geen antwoord omdat men die niet mocht geven, zo werd gezegd. Blanken vertelt verder: “Met vage antwoorden gingen wij niet akkoord. Wij namen een auto en reden naar Schoonhoven. Overall waren echter wegen afgezet omdat er een auto met vreemde personen zou rondrijden.. Wij keerden om en probeerden het elders. Toen wij daar aankwamen werd juist een kruitschip dat in brand stond, met een welgemikt schot vanaf de wal in de grond geschoten. Uiteindelijk kwamen wij op onze plaats van bestemming aan nadat wij onderweg 7 maal de auto moesten uitvluchten omdat er aan alle kanten werd geschoten. Bij de bevoegde autoriteiten slaagden wij er in om toestemming te verkrijgen de schepen weer door te laten varen. De aanvoer van runderen werd snel daarna zo groot dat wij ze onmogelijk gelijk konden verwerken. Het gevolg hiervan was dat voor het evacuatieterrein een opeenhoping van schepen ontstond. Door het lawaai konden wij geen vliegtuigen aan horen komen. Toen wij hoorden roepen: “hij komt terug!,” begaven wij ons vanuit het kantoortje naar buiten en zagen dat er onraad was. Een bombardementsvliegtuig, aangetrokken door de grote drukte en de vele opgelegde schepen kwam terug in onze richting. Boven ons terrein maakte hij gebruik van zijn mitrailleur en opende het vuur op de schepen. Wij zochten dekking onder een veewagen. Het vliegtuig keerde nog een keer terug en liet zijn bommenlast vallen. Ze vielen bijna alle in het water. Eén projectiel was op een

lege schuit terecht gekomen en enkele op de Lekdijk. Doorlopend ronkte het vliegtuig over het terrein heen en vuurde uit zijn mitrailleurs. Dit duurde zo'n 20 minuten tot hij uiteindelijk vertrok. Persoonlijke ongelukken waren er niet gebeurd, wel waren er 17 runderen gedood of aangeschoten.”

Ook een schuit waarin de beesten zich bevonden was lek geschoten en er werd daarom onmiddellijk begonnen met het lossen van de levende have. De gang was er echter behoorlijk uit. Wanneer men ook maar iets verdachts leek te horen zocht men dekking. Het kantoor in Bergambacht belde hevig verontrust om te vragen hoe de situatie was, maar men kon hen gerust stellen. 's Avonds werden de dode dieren met veel moeite gelost en naar de noodslachtingen en slaggers in Bergambacht gebracht. Het vlees werd hierna beschikbaar gesteld voor de bevolking van Ammerstol en Bergambacht tegen een vastgestelde prijs.

Dinsdag 14 mei Het bombardement van Rotterdam

Blanken vertelt: “De dag begon als gewoon. We werden van verre al begroet door het geloei van de koeien. Het was weer prachtig weer. In de middag zagen we de lucht echter betrekken met gitzwarte wolken. Het vreemde was dat de zon niet achter de wolken schuil ging, maar als een rode schijf zichtbaar bleef. Vrij snel hoorden we dat dit geen natuurverschijnsel was, maar dat Rotterdam gebombardeerd was en de wolken daarvan afkomstig waren. Het werd avond en ik zal nooit vergeten dat ik bericht ontving dat Nederland zich had overgegeven. Nu de oorlog was geëindigd en geen runderen meer werden geëvacueerd, was de

aanvoer nihil. Er restte ons niet meer dan de nog aanwezige dieren bij diverse veehouders onder te brengen.”

Hierna beschrijft Blanken de revacuatie van de dieren in de weken die volgden. Verrassenderwijs zijn de meeste dieren weer bij hun rechtmatige eigenaren terecht gekomen. Verder moesten er allerlei schadeloosstellingen worden verwerkt, vergoedingen van materialen, huur betaald en het terrein weer in orde worden gebracht. Het was duidelijk dat men geen enkel besef had van de ellende die de jaren daarop volgend de mensen ten deel zou vallen, want hij besluit zijn verslag met de wens “dat wij een lang tijdperk van vrede en rust tegemoet gaan.”

(
(Bron: Het persoonlijk verslag van D. Blanken. Ter beschikking gesteld door Arie Blanken D.zn.)

Overdracht van de Veenendaalse Bank in 1941. Op de foto burgemeester Winkler.

Foto's van vroeger en nu

Dorpsstraat Berkenwoude 1900

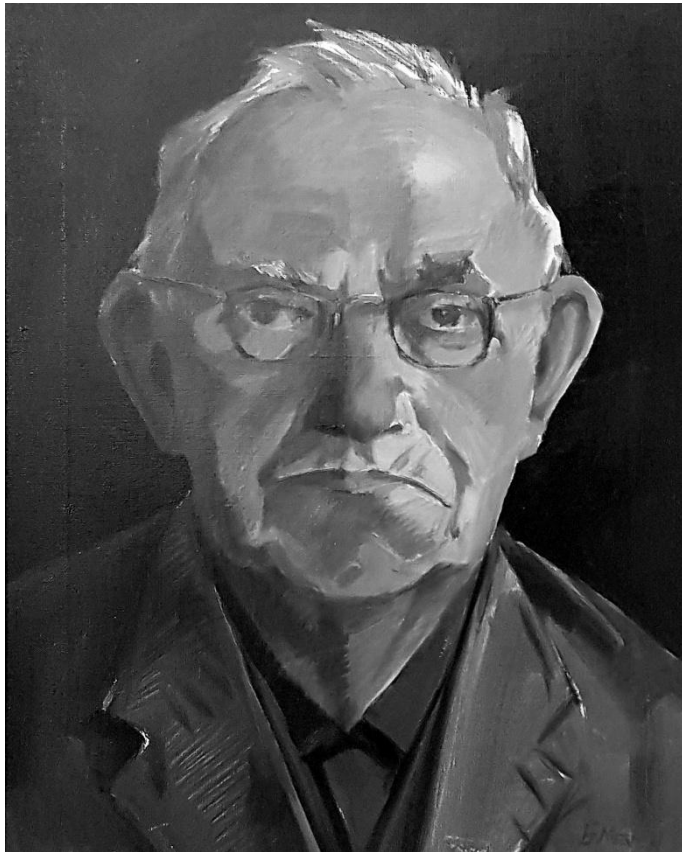

Dorpsstraat Berkenwoude 2019

Herinneringen 5 (door Roel Botter)

Pieter van Zwienen-het wandelend nieuwsblad

We hebben tegenwoordig talloze BN-ers, zoals mensen genoemd worden die frequent in de publiciteit verschijnen. Een relatief nieuw begrip, maar aan de andere kant ook weer niet. Vervang je de N door een D dan zou de afkorting voor: 'Bekende Dorpeling' kunnen staan en die hadden we in Bergambacht door de jaren heen ook genoeg. Wie kende niet Hannes de Spinnenkop, Arie den Aap, Jan Rollebol, of Knuppeltje en Schele Zeuventien. Leen Boom de eerste gemeentewerkman die ook doodgraver was, zoals dat toen werd genoemd en- wanneer hij het in een gesprek niet van je kon winnen- grijnzend besloot met: "ooit krijg ik je eronder." Kleurrijke figuren. In Ammerstol had je Blus of Stoelenpik, Pier, Kokopdefies en Wimpie de Platte. En zo waren er meer. Ze waren bekende dorpelingen omdat ze soms wat afweken van de norm, wat die dan ook geweest moge zijn. Zo was er bijvoorbeeld Hannes Mak. Hij woonde in een armoedig huisje achter schoenmaker Aart Kappetijn aan de Hoofdstraat, samen met zijn zus Immegien. Hij leed een karig bestaan wat hem duidelijk was aan te zien. Sjofele kleding, kaplaarzen aan de voeten en een vette vilten hoed op het hoofd, zo schreed hij over het dorp. Want dat was het: schrijden. Hoe arm hij ook was en er uitzag, Hannes Mak was het schoolvoorbeeld van iemand met charisma. Hij bleef onder alle omstandigheden een heer waar je 'u' tegen zei. En daarbij sprak hij een onverwacht statig Nederlands. De bekende van oorsprong Bergambachtse schilder Gerrit Neven heeft hem in de jaren zestig treffend geportretteerd en dit portret rond 2014 aan de toenmalige gemeente Bergambacht geschonken.

Pieter van Zwienen geschilderd door Gerrit Neven

Gerrit Neven had destijds het plan opgevat om meerdere van die bekende dorpelingen te portretteren, maar het is bij slechts twee gebleven. Beide portretten hangen in de hal van het voormalig Bergambachtse gemeentehuis. Daarmee rijst natuurlijk de vraag wie die andere was. Welnu, dat was Pieter van Zwienen. Een naam die bij ouderen ongetwijfeld herinneringen oproept.

Herinneringen aan een met korte stapjes driftig door het dorp drentelende man, met pientere oogjes achter glimmende brillenglazen en een mond die nooit ophield te bewegen. 'Dribbeltje' werd hij ook wel genoemd. Pieter sprak met en tegen iedereen die op zijn pad kwam en had het talent om de juiste vragen te stellen en mensen uit te horen, waarna hij zijn recent verworven kennis in een nieuwe sessie op straat, of waar dan ook, weer lustig doorkwebbelde. Van Zwienen werd geboren in 1883.

vers en twaalf
1883

Op heden den *twaalfden* der maand
November achttien honderd drie en tachtig, is voor ons
 ondergeteekende Ambtenaar van den Burgerlijken Stand der
 Gemeente BERGAMBACHT, verschenen:

- *N° 91.* *Cornelis van Zwienen*
 van beroep *klompenmaker* oud *vier en dertig* jaren, wonende
 in *deze gemeente* welke ons heeft verklaard, dat op den *elfden*
 der *maand* des *avonds* ten *vijf* uren *in* woonhuis
 nummer *tweehonderd vijftien* is geboren een kind van het
mannelijk geslacht, uit *Dierke de Slangen*, buiten
 beroep, zyne echtgenoot
 welk kind zal genaamd worden *Pieter*

Van welke verklaring wij deze akte hebben opgemaakt in tegenwoordigheid van
Strie Knoop van beroep *luijer* oud
acht en veertig jaren, en van *Sark Koppelman*
 van beroep *schaenmaker*, oud *zeven en dertig* jaren, wonende
 beiden in *deze gemeente*

En is deze akte, na voorlezing, door ons benevens *den comparant*
en de getuigen ondertekend

C. van Zwienen Strie Knoop Sark Koppelman
M. W. M. M. M.

Geboorteakte van Pieter van Zwienen

Over zijn jeugd is mij niets bekend. Hij heeft, samenwonend met zijn zus, want hij is nooit getrouwd geweest, een winkeltje gehad aan de Hoofdstraat, waar hij eerst met zijn ouders woonde, op de plek waar nu bloemenwinkel Nana is gevestigd. Zijn vader had er een klompenmakerij. Later woonde hij in de Voorstraat en in de Hoofdstraat ter hoogte van de winkel van nu Beertje Quinty. Maar daaraan ontleende hij zijn Bekende Dorpelingen status niet. Pieter van Zwienen werd echter door zijn activiteiten een niet meer weg te denken factor in het dorpsbeeld vanaf het begin van de 20^e eeuw tot in de jaren zestig. Hoewel hij een winkeltje dreef, later gemeentebode werd en als getuige optrad bij notaris Versteeg wanneer een officieel document moest worden gelegaliseerd, lagen zijn talenten duidelijk bij de podiumkunsten. Het toneel was zijn grote liefde. Het begon in 1902 toen hij als achttienjarige in het blijspel “De Luistervink” speelde, samen met de latere wethouder Dirk Hoogenboezem. De titel van zijn toneeldebuut kon niet treffender zijn, want zoals al eerder gezegd; zijn verdere leven stond voor een groot deel in het teken van ‘uithoren en doorvertellen.’ Daarmee verwierf hij zijn geuzennaam ‘Het wandelend nieuwsblad.’ Hoe dat viel te rijmen met zijn geheimhoudingsplicht bij het optreden als getuige bij de notaris blijft een vraag die nooit meer zal worden beantwoord. Pieter had in de jaren twintig van de vorige eeuw een, zoals we dat nu zouden noemen, sterrenstatus. Hij speelde iedereen van het toneel, wat niet onopgemerkt bleef in de regio. De toneelvereniging in Ouderkerk aan den IJssel wierf hem aan om de regie te voeren bij een stuk. Met een perfectionist als Van Zwienen was succes verzekerd, zo dacht men, niet geheel ten onrechte natuurlijk. Maar het vlotte niet erg en Pieter kon behoorlijk driftig worden. Zo ook die keer toen het weer eens

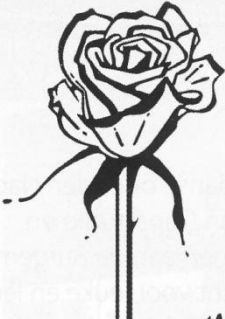
niet naar zijn zin ging. Verwensingen uitend stormde hij het toneel op om de betreffende acteurs de mantel uit te vegen, maar hij kwam niet ver. Met donderend geraas stortte het toneel in en iedereen moest een goed heenkomen zoeken. Hoe het verder met het stuk ging, vermeldt de historie niet, maar Pieter memoreerde het voorval nog vaak met veel plezier. Hij kon bij zijn huldiging vijftig jaar later, toen hij een Koninklijke onderscheiding kreeg opgespeld, smakelijk vertellen over de belevissen met het toneel. Zo vertelde hij over de man die, voordat ze moesten optreden zo zenuwachtig was, dat hij een sloot borrels dronk en daarna niet eens meer wist dat hij op het toneel had gestaan. Of die keer dat een man tijdens een familietafereel dat nogal lang duurde, alle glazen op tafel leegdronk en voordat het stuk uit was, zijn roes lag uit te slapen achter het toneel. “We hebben veel gelachen in die jaren voor de oorlog.”

Van Zwienen was een temperamentvolle man. Wanneer ze hem op het gemeentehuis met kwitanties op pad stuurden rende hij als een wervelwind de straat op. Een fiets heeft hij nooit willen hebben. Toen de plaatselijke postbode hem wilde leren fietsen- we schrijven eind jaren veertig, begin vijftig- reed hij resoluut een sloot in toen zijn aandacht afdwaalde naar een paar blazende muzikanten. Want ook daar lag zijn passie. Hij was een enthousiast lid van Excelsior. Daarna heeft hij nooit meer een fiets aangeraakt. Alles deed hij te voet. Breed armzwaaiend rende hij zijn route. Naar Stolwijk, Zuidbroek of Schoonhoven en in een mum van tijd was hij terug, nog sneller dan de bus. De 'Bergambachtse Slijkhuis' werd hij wel eens gekscherend genoemd naar de hardloper Wim Slijkhuis die in die tijd wereldfaam genoot.

Het toneel was een van zijn vele culturele activiteiten. De zangvereniging 'Nut en Genoegen,' een andere. Het was in 1907 dat hij met een aantal mannen, waaronder de hoofdonderwijzer Van Baalen, bijeenkwam in wat toen 'zaal Van Zoest' heette, het latere hotelcafé-restaurant Het Centrum dat wel een hotelkamer had, maar die diende als slaapkamer voor het zoontje van uitbater Van Vliet. Verder was het gewoon een kroeg waar ze ook nog brood met een gehaktbal serveerden. Maar ik dwaal af. Terug naar 1907. Men vond dat Bergambacht een zangvereniging ontbeerde en die kwam er. Een naam was snel gevonden. "Nut en Genoegen" zo werd besloten. Men moet zich voorstellen dat een dorpsgemeenschap in die tijd een redelijk geïsoleerd bestaan leidde. De verbindingen naar andere plaatsen waren primitief. Het spoortje naar Gouda kwam pas later. Er reed een postkoets en er voer een boot op de Lek naar Rotterdam. Het meeste gebeurde te voet. De zangvereniging was dan ook een prettige afleiding in een toch wel naar de huidige maatstaven gerekend weinig dynamisch bestaan. De eerste jaren, die achteraf ook de hoogtijjaren bleken, was het ledental hoog. Het zweefde voortdurend rond de tachtig. Het tienjarig bestaan bracht een eerste hoogtepunt. In samenwerking met muziekvereniging Excelsior werd een concours georganiseerd waarbij als extra attractie een vliegtuigje landde op het concoursterrein. Dat was wat in 1918! In 1922 werd een concours bezocht in Epe. George Romeyn was toen directeur. Ik heb hem nog gekend, hij werd 104 jaar oud. Men ging met een bus. Een nieuwe ontwikkeling in die jaren. Maar het aantal beschikbare pk's bleek bij lange na niet genoeg om het heuvelachtige terrein de baas te kunnen. Om de haverklap moesten de heren uitstappen en de bus met ellebogenstoom vooruit helpen. Pieter kon het jaren later met verve verhalen. Er zouden nog vele concoursen en prijzen volgen. In 1957 werd Van

Zwienen geëerd voor zijn vijftigjarig lidmaatschap, samen met 'ome Janus' Bezemer. Hij was toen 73. Tot de oorlog was Nut en Genoegen een bloeiende vereniging, maar daarna verliep het ledental. De tijden veranderden, men kreeg andere bezigheden en interesses. Wanneer Nut en Genoegen is opgeheven is mij niet bekend. Er bestond later nog een zangvereniging, Zanglust. Ook die verdween van het toneel. In 1983 werd het huidige Zang en Genoegen opgericht. De naam verwijst als een hommage naar de beide verdwenen gezelschappen. Pieter van Zwienen werd oud. Hij drentelde nog jarenlang door het dorp. Kletste iedereen de oren van het hoofd en was vaak bij bakker De Kovel te vinden waar hij elke dag de aardappels schilde voor het hele gezin. Later verhuisde hij naar een bejaardeninstelling in Nieuwerkerk aan den IJssel waar hij in 1970, bijna 87 jaar oud, is overleden.

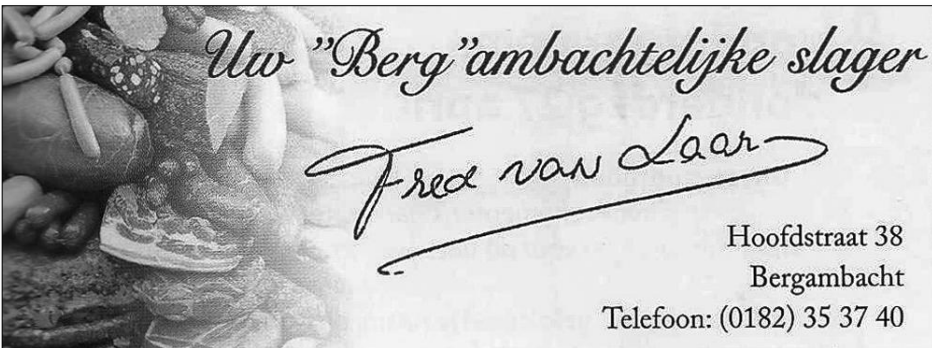
Gaaf-wonen

Bloem
Kado
Woonddecoraties

www.goudenroos.nl

Volg ons op:

Hoofdstraat 88 - 2861 AS Bergambacht - Tel: 0182-352814 - Fax: 354448

Uw "Berg" ambachtelijke slager

Fred van Laar

Hoofdstraat 38
Bergambacht
Telefoon: (0182) 35 37 40